

Masarykova univerzita v Brně
Ekonomicko-správní fakulta

Státní podpora exportu
(seminární práce do předmětu Právo mezinárodního obchodu)

Zpracovala: Pavla Novotná

Brno 2005

1. Obsah

1. Obsah	2
2. Úvod	3
3. Podpora exportu a instituce	4
4. Česká exportní banka a její nástroje podpory exportu	9
Produkty krátkodobého financování	9
Produkty střednědobého a dlouhodobého financování	9
Bankovní záruky	10
Prospekce trhu	11
5. EGAP a její nástroje podpory exportu	14
6. Závěr	15
7. Zdroje	16

2. Úvod

Ve své práci se chci zaměřit na instituce, které v České republice přispívají významně k podpoře exportu. Jako cíl práce jsem si vytyčila popsat jednotlivé formy podpory ze strany České exportní banky a Exportní garanční a pojišťovací společnosti (známější pod zkratkou EGAP), které považuji z hlediska tématu za instituce, na nichž se dá nejlépe demonstrovat fungování státní podpory exportu. Další instituce jako např. CzechTrade (Česká agentura na podporu obchodu), Hospodářská komora ČR, Svaz průmyslu a dopravy ČR, Exportní klub nebo Mezinárodní obchodní komora (ICC) jsou v práci zmíněny jen z hlediska obecnější podpory exportu, již nerozebírám do hloubky jednotlivé služby.

3. Podpora exportu a instituce

V České republice nejvýznamněji realizují podporu exportu již zmíněné dvě instituce. Na úvod pár slov o každé z nich a zmíním i ostatní.

Česká exportní banka, a.s. (ČEB) je specializovanou bankovní institucí pro státní podporu vývozu přímo a nepřímo vlastněná státem. Vznikla v roce 1995 a tvoří nedílnou součást systému státní proexportní politiky.

Posláním ČEB je poskytovat státní podporu vývozu, a to poskytováním a financováním vývozních úvěrů a dalších služeb s vývozem souvisejících. ČEB tak doplňuje služby nabízené domácí bankovní soustavou o financování vývozních operací vyžadující dlouhodobé zdroje financování za úrokové sazby a v objemech, které jsou pro vývozce na bankovním trhu ve stávajících tuzemských podmínkách jinak nedosažitelné. Umožňuje tím českým vývozcům vstupovat do soutěže na mezinárodním trhu za podmínek srovnatelných s těmi, které využívá jejich hlavní zahraniční konkurence.

Veškeré aktivity ČEB jsou plně v souladu s pravidly WTO (World Trade Organization), příslušnými doporučeními OECD a směrnicemi Evropské unie. Prostřednictvím pojištění vývozních úvěrových rizik, sjednávaným s Exportní garanční a pojišťovací společností, a.s., ČEB významně snižuje potenciální možnost ztráty vznikající z titulu poskytnutého podpořeného financování. Pojištění u EGAP je podle zákona č. 58/1995 Sb., povinné pro všechny produkty nabízené ČEB, za předpokladu existence odpovídajícího pojistného produktu.

Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP) vznikla v červnu 1992 jako státní úvěrová pojišťovna se zaměřením na pojišťování vývozních úvěrů proti teritoriálním a komerčním rizikům spojeným s vývozem zboží a služeb z České republiky. Společnost EGAP se stala součástí systému státní podpory exportu a poskytuje pojišťovací služby všem vývozcům českého zboží bez rozdílu jejich velikosti, právní formy a objemu pojištěného vývozu. Kromě toho nabízí pojištění tuzemských pohledávek.

V souladu se zákonem č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou, ve znění pozdějších předpisů, je EGAP akciovou společností plně vlastněnou státem. Česká republika svá akcionářská práva vykonává prostřednictvím ústředních orgánů státní správy (Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo

zemědělství ČR a Ministerstvo zahraničních věcí ČR). Rozhodující činností společnosti je pojišťování vývozních úvěrů proti vývozním úvěrovým rizikům, tj. teritoriálním rizikům a kombinaci teritoriálních a tržně nezajistitelných komerčních rizik. Tento typ pojištění je realizován se státní podporou, která spočívá zejména v:

- ručení státu za závazky EGAP vzniklé z pojistných smluv
- pojištění vývozních úvěrových rizik.

Druhou oblastí činnosti EGAP je pojišťování proti krátkodobým komerčním rizikům nezaplacení v důsledku platební neschopnosti nebo platební nevůle domácího nebo zahraničního kupujícího. Toto pojištění poskytuje dceřiná společnost EGAP na vlastní účet na komerční bázi, se zajištěním prostřednictvím zajistitelských smluv s předními evropskými zajišťovny. Tato činnost je vyloučena z jakékoliv podpory státu.

EGAP dnes nabízí pojistné produkty v obdobné struktuře, rozsahu a kvalitě jako dlouhodobě působící zahraniční úvěrové pojišťovny. EGAP poskytuje jedenáct základních typů pojištění v mnoha modifikacích a je schopen vyhovět i individuálním požadavkům vývozců a bankovních ústavů financujících vývoz. Kromě pojištění vývozních dodavatelských a odběratelských úvěrů proti komerčním a politickým rizikům, což jsou typické produkty úvěrových pojišťoven, EGAP nabízí rovněž pojištění úvěrů na předexportní financování výroby pro vývoz, pojištění investic českých podniků v zahraničí, jakož i pojištění záruk vystavovaných bankami za české exportéry v souvislosti s přípravou a realizací exportních kontraktů.

Při poskytování služeb musí být obě instituce vázány právními předpisy. Jako bankovní instituce

Česká exportní banka, a.s. plně podléhá platným bankovním předpisům, zejména zákonu č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a navazujících opatření České národní banky ve všech oblastech, ale též zákonu č. 59/2000 Sb. o veřejné podpoře ve znění pozdějších předpisů. Její speciální činnost, podpořené financování, se řídí zákonem č. 58/1995 Sb. o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb. o Nejvyšším kontrolním úřadu ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 60/1998 Sb., zákona č. 188/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon č. 58/1995 Sb."). Financování vývozu se státní podporou přitom ČEB poskytuje v souladu s principy vyplývajícími z členství České republiky ve Světové obchodní organizaci (WTO) a s mezinárodními pravidly, jež jsou zakotvena v "Arrangement on Guidelines for Officially

Supported Export Credits" (tzv. Konsensus OECD), jimiž je Česká republika vázána. Vzhledem k tomu, že pravidla Konsensu OECD převzala jako závaznou normu i Evropská unie, tvořilo jejich striktní dodržování spolu s přizpůsobováním české legislativy směrnicím OECD, např. v oblasti boje proti korupci nebo při posuzování vlivu vývozních projektů uskutečňovaných s pomocí státem podporovaného financování na životní prostředí v zemi dovozce, významnou součást procesu přípravy České republiky na vstup do Evropské unie. Financování vývozu se státní podporou ČEB poskytuje v případech, kdy je takové financování v souladu s mezinárodními ujednáními a ustanoveními Konsensu OECD a jeho pojistitelná rizika pojištěna u EGAP příslušným produktem pojištění se státní podporou, jak to vyžaduje zákon č. 58/1995 Sb.

Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP) je od svého vzniku v červnu 1992 akciovou společností - úvěrovou pojišťovnou vykonávající pojišťovací činnost podle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví na základě povolení Ministerstva financí ČR. Pojišťovací činnost se státní podporu provádí EGAP na základě zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů. Činnost EGAP dále upravuje prováděcí vyhláška Ministerstva financí č. 278/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Jediným akcionářem EGAP je stát, Česká republika, který vykonává svá akcionářská práva prostřednictvím ministerstev (Ministerstva financí ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Ministerstva zahraničních věcí ČR a Ministerstva zemědělství ČR).

Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade, je národní proexportní agentura, kterou zřídilo Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. Posláním je zvýšit exportní výkonnost a konkurenceschopnost českých firem na zahraničních trzích prostřednictvím poskytovaných služeb a informací. V rámci CzechTrade funguje i **Exportní klub**, který vznikl jako platforma pro setkávání se exportérů a zástupců státu.

Hospodářská komora České republiky (HK ČR) je subjektem zastupujícím podnikatelskou veřejnost v České republice a neodmyslitelnou součástí hospodářského života v ČR. Chrání zájmy svých členů – malých, středních a velkých podniků, sdružujících se v regionální síti komor a v živnostenských společenstvech. Hlavním posláním komory je prosazovat a podporovat opatření, která přispívají k rozvoji podnikání v ČR a tím i k celkové ekonomické stabilitě státu.

Po politických a ekonomických změnách v České republice se Hospodářská komora ČR transformovala v samostatnou instituci, která se stala respektovanou a nedílnou součástí českého ekonomického systému.

Hospodářská komora České republiky zastupuje podnikatelskou veřejnost na základě zákona 301/1992. Pro tisíce podnikatelů je vyhledávaným servisním místem. Poskytuje své členské základně i podnikatelské veřejnosti poradenské a konzultační služby v otázkách spojených s podnikatelskou činností, organizuje v rámci své působnosti vzdělávací činnost, spolupracuje s orgány státní správy a místních samospráv, zabezpečuje propagaci a šíření informací o podnikatelské činnosti svých členů, zřizuje v rámci své působnosti zařízení s institucemi na podporu rozvoje podnikání a vzdělanosti.

Podpora exportu:

- Organizace mezinárodních firemních akcí, organizace bilaterálních firemních kontaktních akcí (outgoing a incoming mise), doprovodné podnikatelské mise státních představitelů ČR při oficiálních návštěvách v zahraničí, návštěvnické mise podnikatelů u příležitosti oficiální účasti ČR na zahraničních veletrzích a výstavách, mise zahraničních investorů pro malé a střední české podniky, zprostředkování kontaktů s partnerskými obchodními komorami a jinými podnikatelskými institucemi v zahraničí, zajištění kompletních služeb zahraničním firmám pro jejich prezentaci v České republice, organizace seminářů, workshopů, business fór a podobných akcí oborově a teritoriálně zaměřených
- Abonentní služba – poptávky ze zahraničí prezentované tuzemským podnikatelům
- BC-S – inzertní rubrika zahraničních korespondentů, správa zahraničního databázového systému "Business Contacts System", aktivní vyhledávání obchodních partnerů v zahraničních databázích, možnost prezentace výrobků a služeb v 76 zemích světa
- FITPRO (Facilitation of International Trade Procedures) – podpora zavádění a rozvoje efektivních metod v technologii mezinárodního obchodu, konzultace, poradenství pro usnadnění obchodních procedur ve vnitrostátním i mezinárodním obchodě. Podpora a poradenství elektronického obchodování
- Komora pro hospodářskou spolupráci se Společenstvím nezávislých států – poskytuje informační a konzultační služby, organizuje podnikatelské mise do teritorií SNS, vydává Ekonomické zpravodajství z východních trhů v elektronické podobě

Mezinárodní obchodní komora (ICC - International Chamber of Commerce) je jedinou celosvětovou obchodní organizací, která reprezentuje podniky všech sektorů ze všech koutů světa. ICC propaguje a podporuje otevřený systém mezinárodního obchodu a investic a tržní ekonomiky.

Členy ICC jsou podniky, asociace a jiné organizace, které jsou samy součástí mezinárodního obchodování, a tak má ICC autoritu k vytváření pravidel, podle kterých se provádí mezinárodní obchod. Přestože jsou tato pravidla dobrovolná (nemají povahu zákonů), jsou používána v každodenním styku a stala se tak neoddělitelným stavebním pilířem mezinárodního obchodu.

ICC poskytuje velký rozsah zásadních služeb, mezi kterými vyčnívá provádění rozhodčích řízení v rámci stálého rozhodčího soudu - ICC Mezinárodní rozhodčí soud. Tento soud je celosvětově nejvýznamnější rozhodčí institucí. ICC má poradní status na nejvyšší úrovni u mnoha světových obchodních, vládních i mezinárodních organizací - především u OSN, EU, OECD, WTO a dalších. ICC byla založena v roce 1919. Dnes zahrnuje tisíce společností a asociací z více než 130 zemí.

Nyní jsem nastínila základní informace o institucích poskytujících podporu exportu. V další části se zaměřím na to, co bylo mým cílem, tedy popis produktů České exportní banky a EGAP, které slouží ať už k přímé či nepřímé podpoře exportu.

4. Česká exportní banka a její nástroje podpory exportu

Produkty krátkodobého financování

Splatnost úvěru do dvou let. Úvěry jsou poskytovány za pohyblivou úrokovou sazbu odvozenou od úrokové sazby LIBOR platnou pro měnu, ve které je úvěr poskytnut nebo na základě úrokové sazby EURIBOR, popř. jiné. Níže uvedené produkty jsou vhodné zejména na financování dodávek spotřebního zboží, zboží nestrojírenského charakteru a dodávky strojírenského zboží, nižší hodnoty, které nemá obvykle charakter investičních celků. Banka se soustředí především na financování dodávek dlouhodobějšího charakteru např. na základě ročních rámcových smluv o vývozu.

ČEB v rámci produktů krátkodobého financování poskytuje:

- Předexportní úvěr - přímý úvěr výrobcí a vývozci na financování výroby pro vývoz (bez financování následného vývozu)
- Předexportní úvěr - přímý úvěr výrobcí a vývozci na financování výroby pro vývoz, včetně materiálového předzásobení (bez financování následného vývozu)
- Předexportní úvěr v kombinaci s exportním úvěrem - přímý úvěr výrobcí a vývozci na financování výroby pro vývoz s následným financování vývozu
- Předexportní úvěr v kombinaci s exportním úvěrem - přímý úvěr výrobcí a vývozci na financování výroby pro vývoz, včetně materiálového předzásobení s následným financování vývozu
- Exportní dodavatelský úvěr - přímý úvěr na financování vývozu
- Exportní odběratelský úvěr - přímý úvěr zahraniční osobě na krátkodobé financování vývozu
- Refinanční předexportní úvěr - refinanční úvěr bance výrobce a refinanční úvěr bance vývozce na financování výroby pro vývoz
- Refinanční exportní úvěr - refinanční úvěr bance výrobce a refinanční úvěr bance vývozce na financování výroby pro vývoz

Produkty střednědobého a dlouhodobého financování

Splatnost úvěru 2 až 10 let (vybrané komodity až 12 let). Parametry financování vývozu odpovídají mezinárodním pravidlům pro státem podporované vývozní úvěry podle pravidel Konsensu OECD, které jsou zvýhodněny oproti komerčním úvěrům především co do výše úrokových sazeb a délky splatnosti. Níže uvedené produkty jsou vhodné zejména na

financování zboží investičního nebo kvazi-investičního charakteru vyšší hodnoty. Z financování podle pravidel Konsensu OECD jsou vyloučeny zemědělské produkty, zbraně a spotřební zboží. Střednědobé a dlouhodobé financování může ČEB poskytnout rovněž za komerčních podmínek mimo pravidla Konsensu OECD.

ČEB v rámci produktů střednědobého a dlouhodobého financování poskytuje:

- Předexportní úvěr - přímý úvěr výrobcí a vývozci na financování výroby pro vývoz
- Exportní dodavatelský úvěr - přímý úvěr vývozci na financování vývozu
- Exportní odběratelský úvěr - přímý úvěr zahraniční osobě na financování vývozu
- Úvěr na investice v zahraničí
- Refinanční předexportní úvěr - refinanční úvěr bance výrobce a bance vývozce na financování výroby pro vývoz
- Refinanční exportní úvěr – refinanční úvěr bance vývozce na financování vývozu

Bankovní záruky

Bankovní záruka slouží k zajištění splnění závazku příkazce (vývozce) vůči beneficiáři v zahraničí. Záruka je písemné prohlášení banky, že uspokojí věřitele do určité výše peněžní částky v souladu s obsahem záruční listiny, jestliže vývozce nesplní své závazky související se sjednáváním a plněním smlouvy o vývozu.

ČEB poskytuje především neplatební záruky, např.:

a) bid bond (záruka za nabídku) - zajišťuje závazek prodávajícího uzavřít smlouvu o vývozu v případě, že prodávající uspěl v tendrovém řízení. Nabízející musí v souladu s podmínkami tendru (soutěže) složit jistotu, a to ve formě bankovní záruky vystavené ve prospěch vypisovatele tendru pro případ, že by nabízející nedodržel podmínky své nabídky při event. uzavírání smlouvy o vývozu, nebo tuto smlouvu neuzavřel, přestože jeho nabídka v soutěži byla úspěšná.

b) advance payment guarantee (záruka za vrácení akontace) - zajišťuje závazek prodávajícího vrátit akontaci nebo její poměrnou část, pokud nedodá zboží včas nebo jen částečně. Banka se zavazuje, že uhradí částku akontace zaplacenou dovozci nebo její část v případě, že vývozce nesplní podmínky smlouvy o vývozu, nedodá nebo dodá jen

částečně a akontaci sám nevrátí. Záruka může obsahovat redukční klauzuli, tzn. výše záruky se může snižovat úměrně realizované části smlouvy o vývozu.

c) performance bond (záruka za dobré provedení smlouvy o vývozu) - zajišťuje závazek prodávajícího řádně splnit podmínky smlouvy o vývozu. Banka může ručit po celé období dodávek až do kvalitativní přejímky, může však zárukou krýt i celou dobu platnosti technické záruky na dodané zařízení. Tento typ záruky může zajišťovat splnění smluvních podmínek vývozcem, dosažení konkrétních technických parametrů stanovených ve smlouvě o vývozu a jiných podmínkách. Plněním této záruky se vrací příslušná část kupní ceny dovozci. Záruka může obsahovat redukční klauzuli, tzn. výše záruky se může snižovat úměrně realizované části smlouvy o vývozu.

Prospekce trhu

Je o produkt určen vývozcům - především malým a středním podnikatelům, kteří mají sídlo nebo trvalé bydliště na území ČR a podnikají v oboru nejméně 2 roky.

System prospekce trhu:

Subjekty

1. **Poskytovatel úvěru na prospekci:** banka, se kterou se vývozce dohodne na poskytnutí úvěru

Úvěrová smlouva uzavřená mezi bankou a vývozcem

2. **Pojistitel úvěru na prospekci:** EGAP

Pojistná smlouva uzavřená mezi EGAP a bankou

Posuzovatel prospekčního záměru: CzechTrade

V současné době tento úvěr poskytuje ČEB, a.s., do budoucnosti se připravuje poskytování uvedených úvěrů i ČS, a.s., ČMZRB, a.s. a dalšími komerčními bankami.

1. Vývozce

Vývozce vypracuje prospekční záměr a jeho rozpočet. Vývozce osloví banku, od níž chce získat úvěr na prospekci. Po prvním posouzení proveditelnosti bankou, předloží vývozce záměr k posouzení CzechTrade. Žádost o podpořené financování prospekce zahraničních trhů předkládá vývozce bance na řádně vyplněném formuláři.

2. Posouzení prospekčního záměru

CzechTrade posoudí prospekční záměr včetně jeho rozpočtu ve spolupráci s experty svých zahraničních zastoupení. Tento posudek se týká reálnosti plánované prospekce, předpokládaného rozpočtu, jeho čerpání a splácení úvěru. Pozitivní stanovisko je nezbytnou podmínkou a součástí žádosti vývozce o úvěr od banky.

3. Úvěr

O poskytnutí podpory vývozu formou úvěru na prospekci rozhoduje financující banka po kladném vyjádření CzechTrade, a to v závislosti na rizikovosti příslušného zahraničního trhu, vyhodnocení prospekčního záměru a finančního postavení vývozce. Banka sjedná s EGAP pojištění úvěru na prospekci trhu dle podmínek úvěrové smlouvy.

Úvěr na prospekci poskytuje financující banka na financování 65% nákladů vynaložených vývozcem v rámci prováděné prospekce, přičemž tuzemské náklady mohou představovat 15% hodnoty úvěru na prospekci.

Doba čerpání úvěru na prospekci: 1 rok

Doba splácení: nejdéle 2 roky od ukončení čerpání.

V první etapě bude úvěr poskytován pouze za účelem provádění prospekce v zemích, kde má CzechTrade svá zahraniční zastoupení.

CzechTrade bude ověřovat účelovost vynaložených nákladů na prospekci včetně oprávněnosti vystavených dodavatelských faktur.

4. Pojištění

Riziko splácení úvěru na prospekci bude kryto pojištěním úvěrových rizik se státní podporou poskytovaným EGAP. Pojistná smlouva mezi EGAP a bankou kryje riziko nesplácení úvěru vývozcem v důsledku neúspěchu prospekce nebo bankrotu vývozce.

Ostatní finanční služby

Dokumentární platby

1. Dokumentární akreditivy

Dokumentární akreditiv je písemný závazek banky (na základě žádosti kupujícího) vůči prodávajícímu zaplatit určenou peněžní částku, jestliže budou do určité doby splněny akreditivní podmínky stanovené kupujícím.

2. Dokumentární inkaso

Dokumentární inkaso se využívá v případě, že obchodní partneři nejsou ochotni obchodovat bez jakéhokoliv zajištění, ale přitom není z pohledu rizika nezbytný vstup banky do závazkového vztahu tak, jako je tomu u dokumentárního akreditivu či bankovní záruky.

5. EGAP a její nástroje podpory exportu

Produkty, které používá EGAP k podpoře exportu (EGAP je specializovaná státní úvěrová pojišťovna, která pojišťuje vývozní i tuzemské úvěry proti komerčním a politickým rizikům, proto jsem vybrala nástroje pojištění, jimiž podporuje export), jsou zejména tyto:

- B - pojištění krátkodobého vývozního dodavatelského úvěru proti riziku nezaplacení
- C - pojištění střednědobého a dlouhodobého vývozního dodavatelského úvěru proti riziku nezaplacení
- D - pojištění vývozního odběratelského úvěru proti riziku nezaplacení
- E - pojištění potvrzeného akreditivu
- F - pojištění úvěru na financování výroby pro vývoz nebo úvěru na investice do výroby pro vývoz proti riziku nezaplacení úvěru v důsledku neschopnosti vývozce splnit podmínky smlouvy o vývozu nebo neschopnosti výrobce vyrobit zboží anebo poskytnout služby určené pro následný vývoz
- I - pojištění investic českých právnických osob v zahraničí proti riziku zamezení převodu výnosů z investice, vyvlastnění nebo politicky motivovaného násilného poškození
- P - pojištění úvěru na financování prospekce zahraničních trhů proti riziku nezaplacení
- V - pojištění proti riziku ztrát v důsledku nemožnosti vývozce splnit smluvní závazky ze smlouvy o vývozu (pojištění výrobního rizika)
- Z - pojištění bankovní záruky vystavené v souvislosti s podmínkami získání nebo plnění smlouvy o vývozu

6. Závěr

Za cíl své práce jsem si vytyčila popsání dvou hlavních institucí, které v České republice významně přispívají k podpoře exportu.

Popsala jsem principy podpory České exportní banky (ta je v mé práci rozvedena nejvíce – ať už z hlediska vzniku, legislativy či produktů) i formy pojištění EGAPu a zmínila jsem i další významné organizace, z nichž jsem považovala za podstatné, z hlediska služeb na podporu exportu, blíže rozvést pouze Hospodářskou komoru ČR, takže se domnívám, že cíl práce jsem v rámci možností, rozsahu práce a dostupných informací, splnila.

7. Zdroje

- [1] <http://www.ceb.cz>
- [2] <http://www.ceb.cz/produkty.php>
- [3] http://www.egap.cz/o_nas/profil_spolecnosti.php
- [4] http://www.egap.cz/o_nas/legislativni_ramec.php
- [5] http://www.egap.cz/o_nas/spolecnosti_podporujici_export.php
- [6] <http://www.czechtrade.cz/Global>
- [7] <http://www.komora.cz/dokumenty.aspx?jaz=1&obl=1&kat=466&dok=3332&menu=459>
- [8] <http://www.icc-cr.cz/icc/info.html>
- [9] Vlastislav Beneš a kolektiv: Zahraniční obchod. Příručka pro obchodní praxi, Grada Publishing, 2004, ISBN 80-247-0558-3